

Original Article

Methods and Effects of Acquiring Citizenship in Iran with a Comparative View of French and English Law

Soudabeh Talebi Qadikolaei¹, Abdolali Mohammadi Jozani^{*2} , Mohammad Babapour³

¹ Ph.D. student in private law, Varamin Pishva branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

² Assistant Professor, Department of Law, Varamin Pishva Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

³ Assistant Professor, Department of Law, Varamin Pishva Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

[20.1001.1.24237566.1402.7.2.7.3](https://doi.org/10.1001.1.24237566.1402.7.2.7.3)

[10.22080/lps.2023.24509.1430](https://doi.org/10.22080/lps.2023.24509.1430)

Received:

November 17, 2022

Accepted:

June 10, 2023

Available online:

August 18, 2023

Keywords:

Acquired citizenship, Effects of acquiring citizenship, Iranian legal system, English legal system, French legal system.

Abstract

The issue of citizenship and acquired citizenship is one of the serious and challenging issues in research and legal processes. Acquired citizenship is the acquisition of new citizenship for a person after a period of time after birth; if a person acquires new citizenship shortly after birth, it is called acquired citizenship. The purpose of this research, which was carried out in a descriptive-analytical way, is to identify the effects of acquired citizenship in the legal systems of Iran and the countries of England and France. The reason for choosing these two legal systems is the laws in the field of citizenship and the progressiveness of the laws of these countries. The researcher seeks to answer the main question of the research that the effects of acquired citizenship in each of these What are legal systems like? Another question is, what are the similarities and differences between these works? The results of the research show that the effects of acquired citizenship in the legal system of Iran, France, and England include rights and duties; Persons who acquire the citizenship of these countries enjoy all the rights that are prescribed for ordinary citizens, but some Jobs are denied. The duties of a person who has acquired Iranian citizenship include things such as taxes, performing military service, obeying and recognizing the rights of the Iranian government, and respecting national dignity and affairs. Obtaining acquired citizenship in Iran, France, and England laws has effects on the wife (permanent and temporary marriage) and child (relative child, whether legitimate or illegitimate or child born from a surrogate mother and adopted child). The laws of England and France can attract talented people, but Iran's laws need to be revised. This revision may include new terms and works.

*Corresponding Author: Abdolali Mohammadi Jozani

Address: Assistant Professor, Department of Law,
Varamin Pishva Branch, Islamic Azad University,
Tehran, Iran.

Email: abdolalimohammadi134@gmail.com

1. Introduction

Having the right to citizenship is certain for every person and no one can be arbitrarily deprived of their citizenship or the right to change their citizenship. Most people acquire their citizenship through the blood or soil system, but with the expansion of immigration in the 20th and especially the 21st century, the further development of the legal processes of acquiring citizenship from other governments can be seen. These processes include practices such as demand, marriage, adoption, or transfer of land. On the other hand, since citizenship is a process related to the sovereignty of states, each state independently establishes different laws and frameworks to determine its citizens. In such a situation, if someone is not considered a citizen in the territory of a country according to the laws and regulations of that country, he will be a foreigner; even if he has the citizenship of another country or is considered stateless. This is also mentioned in Article 1 of the "Convention on Certain Issues Related to the Conflict of Nationality Laws (The Hague)": "Each government has the right to determine its citizens based on its own laws and regulations". Although governments are free to establish citizenship rules and determine the citizenship of individuals, some objective phenomena and political, social, and economic expedients, as well as the international principles governing citizenship that are stated in various international documents, have limited governments' authority and freedom to some extent. Since the granting of citizenship is one of the methods of attracting talented and competent human resources to be used in the path of economic and social development, the conditions and effects of granting

citizenship should be such that talented, useful, and interested people are attracted to the country. If these people enjoy fair rights and benefits in the new country, the process of elites' and capable peoples' presence in the country will speed up. Since England and France have some laws in this field that pay attention to these conditions, it is important and necessary to study and examine the effects of acquiring citizenship in the legal system of these countries and compare them with Iran. The current research hypothesizes that the provisions of Iran's civil law in the field of acquiring citizenship, do not have favorable conditions in attracting people and cannot play a role in realizing the aforementioned goal. Until now, no research has independently examined the effects of acquiring citizenship in these legal systems and the present research is innovative in this aspect.

2. Methodology

This qualitative research was conducted through the descriptive-analytical approach and the library method was used to collect the needed information.

3. Findings

The effects of acquired citizenship in the legal system of Iran, France, and England include rights and duties. People who obtain citizenship in these countries will benefit from all the rights that are prescribed for ordinary citizens, but they are deprived of some jobs. The duties of a person who has acquired Iranian citizenship include things such as taxes, performing military service, obeying and recognizing the rights of the Iranian government, and respecting national

dignity and affairs. Obtaining acquired citizenship in Iran, France, and England laws has effects on the wife (permanent and temporary marriage) and child (relative child, whether legitimate or illegitimate or child born from a surrogate mother and adopted child). The laws of England and France can attract talented people, but Iran's laws need to be revised.

4. Conclusion

The legal systems of Iran, France, and England have a history in the formulation of citizenship. Each of these legal systems has determined ways to acquire citizenship. Marriage and the application of citizenship by foreigners are among the ways of acquiring citizenship in Iran. In France and England, these ways include marriage, application, and child. The effects of acquired citizenship in Iran's legal system include rights and duties. People who have acquired or will acquire Iranian citizenship enjoy all the rights prescribed for Iranians but are excluded from certain jobs. The duties of a person who has acquired Iranian citizenship include things such as taxes, performing military service, obeying and recognizing the rights of the Iranian government, and respecting national dignity and affairs. Obtaining acquired citizenship in Iranian law has effects on the wife (permanent and temporary marriage) and child (relative child and adopted child). There is a difference between France's and Iran's law in imposing or acquiring citizenship; Iranian law considers the imposition of Iranian citizenship on the wife when the husband applies for Iranian citizenship, and in French law, due to the independence of the spouses' citizenship, the husband's request to acquire French

citizenship does not affect the wife's citizenship.

In Iran's legal system, even though there is a rule on the effect of the acquisition of Iranian citizenship by the father on the citizenship of other family members, there has been silence on the effect of the acquisition of Iranian citizenship by the mother on other family members' citizenship. Of course, in the single article that was approved in 1385 and amended in 1398, this right has been given to the children born from the marriage of an Iranian mother with a foreign father to acquire Iranian citizenship with some conditions. Unlike the legal system of France and England, this type of citizenship is acquired. It should be noted that the children of foster and surrogate mothers cannot transfer this right to their children in obtaining citizenship. Regarding the acquisition of French and British citizenship through women, it can be said that considering the independence of citizenship of couples, women can acquire the citizenship of these two countries separately from their husbands. This issue of acquiring citizenship by them has no effect on the citizenship of their spouses and the spouses' citizenship will not change unless they also request to acquire citizenship of these two countries, in which case the new citizenship will be applied to them as well.

Funding

There is no financial support for this research.

Authors' contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. The authors approved the content of the manuscript and agreed on all legal aspects of the research.

Conflict of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors appreciate all the scientific consultants in this paper.

روش‌ها و آثار تحصیل تابعیت در ایران با نگاهی تطبیقی به حقوق فرانسه و انگلستان

سودابه طالبی قادیکلایی^۱، عبدالعلی محمدی جوزانی^{۲*} ID، محمد باباپور^۳

^۱ دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد ورامین پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۲ استادیار گروه حقوق، واحد ورامین پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۳ استادیار گروه حقوق، واحد ورامین پیشوا، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

[20.1001.1.24237566.1402.7.2.7.3](https://doi.org/10.22080/lps.2023.24509.1430)

[10.22080/lps.2023.24509.1430](https://doi.org/10.22080/lps.2023.24509.1430)

چکیده

بحث تابعیت و تابعیت اکتسابی، یکی از مباحث جدی و پرچالش در پژوهش‌ها و فرآیندهای حقوقی است. منظور از تابعیت اکتسابی، اخذ تابعیت جدید با فاصله مدتی پس از تولد، برای یک شخص است. چنانچه شخصی به فاصله مدتی بعد از تولد، دارای تابعیت جدیدی گردد، این تابعیت را تابعیت اکتسابی می‌نامند. هدف این پژوهش که به روش توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است، شناسایی آثار تابعیت اکتسابی در نظام حقوقی ایران و کشورهای انگلستان و فرانسه است. علت انتخاب این دو نظام حقوقی، قدمت قوانین در حوزه تابعیت و مترقی بودن قوانین این کشورهاست. پژوهش‌گر به دنبال پاسخ به پرسش اصلی پژوهش است که آثار تابعیت اکتسابی در هریک از این نظام‌های حقوقی به چه شکل است؟ سؤال دیگر این است که این آثار دارای چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی هستند؟ نتایج پژوهش نشان می‌دهد آثار تابعیت اکتسابی در نظام حقوقی ایران، فرانسه و انگلستان شامل حقوق و تکالیف است. اشخاصی که تابعیت این کشورها را به دست بیاورند، از کلیه حقوقی که برای شهروندان عادی مقرر است، بهره‌مند می‌شوند ولیکن از برخی مشاغل محرومند. تکالیف فردی که تابعیت ایران را کسب کرده، شامل مواردی همچون مالیات، انجام خدمت نظام وظیفه، اطاعت و حق‌شناسی نسبت به دولت ایران و احترام نسبت به حیثیت و شئون ملی است. تحصیل تابعیت اکتسابی در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان دارای آثاری بر زوجه (ازدواج دائم و موقت) و فرزند (فرزند نسبی اعم از مشروع یا نامشروع یا فرزند متولد از مادر جانشین و فرزندخوانده) نیز هست. قوانین دو کشور انگلستان و فرانسه قابلیت جذب افراد مستعد را دارد، لیکن قوانین ایران نیازمند بازنگری است. این بازنگری می‌تواند شامل شرایط و آثار جدید باشد.

تاریخ دریافت:

۲۶ آبان ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۲۰ خرداد ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۱ مهر ۱۴۰۲

کلیدواژه‌ها:

تابعیت اکتسابی، آثار تحصیل تابعیت، نظام حقوقی ایران، نظام حقوقی انگلستان، نظام حقوقی فرانسه.

* نویسنده مسئول: عبدالعلی محمدی جوزانی

آدرس: استادیار گروه حقوق، واحد ورامین پیشوا، دانشگاه آزاد ایمیل: abdolalimohammadi134@gmail.com

اسلامی، تهران، ایران.

۱ مقدمه

مستعد، سودمند و علاقه‌مند به کشور جذب شوند. در صورتی که این افراد در کشور جدید از حقوق و مزایای منصفانه بهره‌مند شوند، روند حضور افراد نخبه و توانمند در کشور سرعت می‌گیرد. از آنجا که دو کشور انگلستان و فرانسه در این زمینه دارای قوانینی هستند که به این شرایط توجه کرده است، مطالعه و بررسی آثار تحصیل تابعیت در نظام حقوقی این کشورها و مقایسه با کشور ایران دارای اهمیت و ضرورت است. فرضیه مقاله این است که مقررات قانون مدنی ایران در زمینه تحصیل تابعیت، از حیث جذب افراد، شرایط مطلوبی ندارد و نمی‌تواند در تحقق هدف یادشده، نقش‌آفرینی کند. تاکنون پژوهشی که مستقلاً آثار تحصیل تابعیت را در این نظام‌های حقوقی بررسی کند، صورت نگرفته است و پژوهش حاضر از این جنبه دارای نوآوریست.

۲ روش‌های تحصیل تابعیت

۲٫۱ مفهوم‌شناسی تابعیت

«تابعیت در اصل، واژه‌ای عربی است که از ریشه «تبع» ساخته شده است. تبع به معنی «پیروی کردن و اطاعت کردن» است (دهخدا، ۱۳۸۵: ۲۶۱) «از نظر لغوی تابعیت به معنای پیرو و فرمانبردار بودن و تابع کسی است که عضو جمعیت اصلی یک دولت باشد و به کسی که عضو این جمعیت نباشد، اگرچه مقیم سرزمین آن دولت باشد، بیگانه یا غیرخودی می‌گویند» (سلجوقی، ۱۳۹۵: ۱۴۸). تعریف تابعیت، در نظام‌های حقوقی سایر کشورها نیز به همین نحو صورت گرفته است. معادل این واژه در انگلیسی «Nationality» و در فرانسه «Nationalite» می‌باشد. از منظر حقوقی، تابعیت عبارت است از عضویت فرد - حقیقی یا حقوقی - در جمعیت تشکیل‌دهنده دولت، که بیان‌گر رابطه حقوقی، سیاسی و معنوی فرد تابع با دولتی معین می‌باشد و

داشتن حق تابعیت برای هر شخص، مسلم است و نمی‌توان هیچ‌کس را به صورت خودسرانه از تابعیتش یا حق تغییر تابعیت محروم نمود.^۱ غالب اشخاص، تابعیتشان را از طریق سیستم خون یا خاک تحصیل می‌کنند (فرح‌دوست، ۱۳۹۸: ۶۰). ولی با گسترش مهاجرت در قرن‌های بیستم و به ویژه در قرن بیست و یکم، شاهد توسعه‌ی بیشتر روندهای حقوقی تحصیل تابعیت از دیگر دولت‌ها هستیم. این فرآیندها شامل شیوه‌هایی چون تقاضا، ازدواج، فرزندخواندگی و یا انتقال سرزمین هستند (ابراهیم‌گل و حکمتی مقدم، ۱۳۹۴: ۷۶). از دیگر سو، از آنجا که تابعیت، فرآیندی است که به حاکمیت دولت‌ها مرتبط می‌گردد، بنابراین هر دولت قوانین و چارچوب‌های متفاوتی را به شکل مستقل برای تعیین اتباع خود وضع می‌کند. در چنین شرایطی اگر کسی در سرزمین کشوری بر طبق قوانین و مقررات آن کشور جزء اتباع به حساب نیاید، بیگانه خواهد بود. هر چند اگر تابعیت کشور دیگری را دارا باشد و یا بی‌تابعیت به حساب بیاید. این امر نیز در ماده ۱ «کنوانسیون در مورد برخی مسائل مربوط به تعارض قوانین تابعیت (لاسه)^۲»: «هر دولتی این صلاحیت را دارد که بر اساس قوانین و مقررات خود تعیین کند چه کسانی از اتباع او به حساب می‌آیند» مورد اشاره واقع شده است. اگرچه که دولت‌ها در وضع قواعد تابعیت و تعیین تابعیت افراد آزاد هستند و لیکن برخی پدیده‌های عینی و مصلحت‌های سیاسی و اجتماعی و اقتصادی و نیز اصول بین‌المللی حاکم بر تابعیت که در اسناد مختلف بین‌المللی آمده است، این اختیار و آزادی دولت‌ها را تا حدودی محدود ساخته است. از آنجا که اعطای تابعیت یکی از روش‌های جذب نیروی انسانی مستعد و شایسته برای به‌کارگیری در مسیر توسعه اقتصادی و اجتماعی به حساب می‌آید، شرایط و آثار اعطای تابعیت باید به گونه‌ای باشد که بر اساس آن، افراد

² The Convention on Certain Questions Relating to the Conflict of Nationality Laws (1930).

^۱ اصل ۴۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

ثمره آن بهره‌مندی وی از حقوقی است که به موجب قوانین کشور متبوع برای شهروندان آن وجود دارد.

۲،۲ روش‌های تحصیل تابعیت اکتسابی

تابعیت اکتسابی^۱ که به تابعیت غیرتولدی، تبعی و اشتقاقی نیز معروف است، این‌گونه تعریف شده است: «چنانچه شخصی به فاصله مدتی بعد از تولد، دارای تابعیت جدیدی گردد، این تابعیت را تابعیت اکتسابی می‌نامند» (ناصری، ۱۳۸۲: ۶۳). «تابعیت اکتسابی یا اشتقاقی تابعیتی است که بعد از تاریخ تولد تا وقتی که شخص زنده است در اثر اعمال حقوقی شخص یا نماینده قانونی او ممکن است تحصیل شود؛ مانند تحصیل تابعیت در اثر سکونت مدت معینی در کشور خارجی یا کسب تابعیت در اثر ازدواج» (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۷: ۱۸۱). در تعریف تابعیت اکتسابی همچنین گفته شده است: «تابعیتی است که شخص در حیات خود و در فاصله‌ای بعد از تولد و در اثر عواملی همچون ازدواج، اقامت یا درخواست فرد به دست می‌آورد» (آل کجفاف، ۱۴۰۰: ۷۲).

در ادامه، طرق تحصیل تابعیت در سه نظام حقوقی ایران، فرانسه و انگلیس بررسی و تحلیل می‌گردد. مهاجرپذیر بودن و یا مهاجرفرست بودن کشورها عامل اصلی برای تعیین معیار تابعیت افراد آن کشور می‌باشد. کشورهای جهان سوم به دلیل مهاجرفرست بودن آن‌ها بیشتر سیستم خون و کشورهای توسعه‌یافته به دلیل مهاجرپذیر بودن آنها بیشتر سیستم خاک را اعمال می‌کنند و گاه تلفیقی از این دو سیستم بنابر دلایلی اعمال می‌شود.^۲

تابعیت اصلی در نظام حقوقی ایران بر دو مبنای خون و خاک می‌باشد (خامی‌زاده، ۱۳۸۵: ۲۰۴) و به صورت تلفیقی از این دو سیستم استفاده می‌شود. تابعیت ممکن است به صورت اکتسابی به شخص تعلق گیرد، این تابعیت از چند راه تحصیل می‌شود.

- ازدواج: ازدواج زن خارجی با مرد ایرانی.
- تقاضای تحصیل تابعیت توسط بیگانگان: ممکن است شخص فقط برای خود تقاضای تابعیت داشته باشد و یا تابعیت جدید را برای همسر و فرزندان خود نیز درخواست داشته باشد، تقاضای وی شامل تحصیل این تابعیت برای همسر و فرزندان نیز می‌شود. گرچه در نوشته‌های برخی از حقوقدانان در ردیف آثار تابعیت‌های اکتسابی قرار گرفته است؛ لکن چون نوعی تحصیل تابعیت هر چند به صورت غیر ارادی و تحمیلی می‌باشد، می‌توان آن را «تابعیت تحمیلی» یا «تحمیل تابعیت» نام‌گذاری نمود. (ایران‌منش، ۱۴۰۰: ۶۹).

تابعیت اکتسابی ارادی تابعیتی است که شخص بر اساس خواست خود آن را کسب می‌نماید (ابراهیم‌گل و حکمتی مقدم، ۱۳۹۴: ۷۹). طبق ماده ۹۷۹ قانون مدنی^۳ هر یک از اتباع خارجی، در صورتی که ۱۸ سال تمام را گذرانده باشند، در هیچ کشوری دارای جرم مهم و غیرسیاسی نباشند و ۵ سال از سکونت آنها در کشور ایران بگذرد می‌توانند تقاضای تحصیل تابعیت ایران را داشته باشند (حسن‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۰۸).

^۱ در زبان فرانسه اصطلاح nationalité acquise برای تابعیت اکتسابی استعمال می‌شود.

^۲ این دلایل می‌تواند شامل کاهش هزینه‌های اقتصادی و همچنین اتلاف زمان کمتر برای متقاضی تحصیل تابعیت باشد.

^۳ ماده ۹۷۹: اشخاصی که دارای شرایط ذیل باشند می‌توانند

تابعیت ایران را تحصیل کنند:

۱- به سن هجده سال تمام رسیده باشند؛

۲- پنج سال اعم از متوالی یا متناوب در ایران ساکن بوده باشند؛

۳- فراری از خدمت نظامی نباشند؛

۴- در هیچ مملکتی به جنحه‌ی مهم یا جنایت غیرسیاسی محکوم نشده باشند.

در مورد فقره‌ی دوم این ماده مدت اقامت در خارجه برای خدمت دولت ایران در حکم اقامت در خاک ایران است.

داشتن درآمد اولیه در این کشور پیش‌بینی شده است^۱ (Weil, 2018: 25). اشخاص بالای هجده سال چنانچه متأهل و دارای فرزند باشد حتماً می‌بایستی با خانواده‌شان در آنجا اقامت داشته باشند. لازم است متقاضی درآمد اولیه‌ای در فرانسه طی پنج سال اقامتش داشته باشد (Weil, 2018: 33-35). این شرایط به صورت مطلق نبوده و تحت شرایط دیگری ممکن است محدود یا مستثنی شوند.

۲- تحصیل تابعیت از طریق ازدواج: به مانند نظام حقوقی ایران، یکی دیگر از روش‌های کسب تابعیت فرانسه، ازدواج است. مطابق با اصلاحات ۲۶ نوامبر سال ۲۰۰۳ هر گاه شخصی با یکی از اتباع فرانسه ازدواج و این ازدواج دو سال دوام داشته باشد، می‌تواند تابعیت فرانسه را کسب نماید^۲ (Mantu, 2018: 61). این قانون در تاریخ ۲۰۰۶ نیز با تغییراتی همراه شد و در حال حاضر در ماده ۳۴ قانون تابعیت فرانسه، به جای دو سال، چهار سال دوام زندگی مشترک برای اخذ تابعیت این کشور مقرر گردیده است^۳ (خمامی‌زاده، ۱۳۸۵: ۲۱۱). البته در صورتی که هنوز همسر یکدیگر باشند و مهارت بالایی در زبان فرانسه داشته باشند و یک سال در فرانسه اقامت داشته باشند. نکته دیگر این است که اگر ازدواج در خارج از فرانسه صورت گیرد، باید قبل از اخذ تابعیت فرانسه، ازدواج آنها در دفاتر داخلی فرانسه ثبت گردد.

۳- تحصیل تابعیت از طریق تولد فرزند: مطابق با قانون تابعیت فرانسه از اول سپتامبر ۱۹۹۸ فرزندی که از والدین خارجی باشد ولی متولد فرانسه باشد، تحت شرایط

در خصوص افرادی که به امور عام‌المنفعه ایران خدمتی کرده باشند، می‌توان کسانی را که در این زمینه در ایران سرمایه‌گذاری اقتصادی می‌کنند را نیز نام برد که در این صورت نیز می‌توانند از امتیازاتی بهره بگیرند. نکته آخر اینکه، برای کسب تابعیت ایران، در صورت دارا بودن شرایط یاد شده، مراحل باید طی شود تا شخص به تابعیت رسمی ایران در بیاید. بدین صورت که، افرادی که متقاضی تحصیل تابعیت دولت جمهوری اسلامی ایران باشند می‌توانند در صورت شرایط مندرج در ماده ۹۷۹ قانون مدنی، درخواست تابعیت خود را به اداره تابعیت وزارت امور خارجه در مرکز و یا دفاتر امور اتباع و مهاجرین خارجی استانداری‌های سراسر کشور تسلیم نمایند (رستمی نژاد، ۱۳۹۵: ۸۴). بر اساس قانون ایران اگر درخواست تحصیل تابعیت ایران شود، ممکن است مورد مخالفت دولت ایران واقع شود و در صورت رد درخواست، دولت ایران موظف به ذکر دلیل رد نمی‌باشد. البته بعد از رد درخواست می‌توان درخواست تحصیل تابعیت را مجدداً مطرح نمود (حسن‌زاده، ۱۳۹۹: ۷۷)؛ ولی درخواست مجدد، اجباری مبنی بر پذیرش درخواست نمی‌باشد.

در کشور فرانسه تلفیقی از سیستم خون و سیستم خاک پذیرفته شده (Weil, 2018: 17) و با شرایط خاص خود تحمیل تابعیت براساس دو سیستم مذکور را پذیرفته است. در حقوق فرانسه کسب تابعیت اکتسابی به صورت زیر می‌باشد:

۱- اعطای تابعیت از طریق تقاضا: از آنجایی که تابعیت مربوط به حاکمیت دولت‌ها است و هر دولت برای اعطای تابعیت خود شرایطی را پیش‌بینی کرده است، بر اساس بند یک ماده ۱۸ قانون مدنی فرانسه، در فرانسه نیز برای اعطای تابعیت شرایطی مانند، بالای ۱۸ سال داشتن، ۵ سال اقامت مستمر و

³ Loi sur la nationalité française, article 34

¹ Napoleonic Code, Clause 1 of Article 18.

² Act No. 2003 - 1119 Of 26 November 2003 On The Control Of Immigration, Residence Of Foreigners In France And Nationality

برای تحصیل تابعیت می‌شوند اگر دارای تمامی شرایط باشند معمولاً پذیرفته خواهند شد. هم اکنون در قانون انگلیس تابعیت از طرق زیر کسب می‌شود:

۱- تحصیل تابعیت از طریق تقاضا: بر اساس بخش اول، ماده ۴ قانون تابعیت بریتانیا کسانی که از وزیر کشور تقاضای انگلستان را نموده و مورد موافقت نیز واقع شده باشد می‌توانند تابعیت انگلستان را تحصیل نمایند (حسن‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۳۱):

- به مدت ۵ سال اقامت قانونی در انگلستان داشته باشند.
- بیش از ۱۸ سال سن داشته باشد.
- متقاضی باید قصد زندگی یا کار به صورت دائمی در انگلستان داشته باشد.
- دارای حسن شهرت و سابقه باشد.
- در زمان اقامت در انگلستان، تمامی قوانین مهاجرتی را رعایت نماید.
- قبولی در آزمون زندگی در انگلستان.
- به زبان انگلیسی تسلط داشته باشد (قانون تابعیت بریتانیا، ۱۹۸۱، بخش اول، ماده ۴).

۲- تحصیل تابعیت از طریق فرزندخواندگی: بر اساس بخش پنجم قانون تابعیت بریتانیا فرزندخواندگی نیز تحت شرایط پیش‌بینی شده در این بخش می‌تواند منجر به تحصیل تابعیت انگلستان گردد (Christophe, 2010: 391). برابر مواد این بخش؛ در صورتی فرزندخواندگی باعث تحصیل تابعیت انگلستان می‌شود که پدر و مادر تقاضای فرزند خواندگی را از دادگاه نموده باشند. در صورتی فرزندخوانده تبعه انگلستان محسوب خواهد شد که یکی از

زیر می‌تواند در سن ۱۸ سالگی تابعیت فرانسه را بدست آورد^۱ (Weil, 2018: 46):

در صورتی که شخص بدون تابعیت باشد.

اقامت و تحصیلات کودک در فرانسه باشد.

محل اقامت کودک از سن ۱۱ سالگی برای مدت ۵ سال (مداوم و ناپیوسته) در فرانسه باشد.

در سن ۱۳ سالگی توسط پدر و مادر و در سن ۱۶ سالگی شخصاً درخواست تابعیت را دهد.

۴- تحصیل تابعیت از طریق فرزندخواندگی:

فرزندخواندگی در فرانسه به دو صورت ساده و کامل می‌باشد. در فرزندخواندگی به صورت کامل تمام روابط از اولیای اصلی به فرزند خوانده منتقل می‌شود به جز روابط بیولوژیکی؛ بنابراین وقتی فرزندی که دارای تابعیت فرانسه نباشد، توسط والدین فرانسوی به فرزندخواندگی پذیرفته شود می‌تواند در فرزندخواندگی کامل تابعیت فرانسوی والدین را کسب نماید. مقدار پذیرش به فرزندخواندگی کودکان خارجی بیشتر از کودکان فرانسوی می‌باشد (Bqll, Boyron & whittaker, 1998: 47).

انگلستان نیز مانند ایران و فرانسه از رویه اعطای تابعیت پیروی می‌کند. در این کشور اعطای تابعیت به اشخاص بیگانه در صلاحیت وزارت کشور^۲ است که ممکن است تابعیت انگلستان را به هر کسی که مناسب تشخیص دهد اعطا کند و همچنین با وجود اینکه وزارت کشور شرایط رسمی برای اعطای تابعیت قرار داده است، ولی ممکن است از هر یک از آنها چشم‌پوشی کند و به متقاضی که فاقد یکی از این شرایط است تابعیت بریتانیا را اعطا کند^۳ (مرتضوی و محقق‌نیا، ۱۳۹۶: ۲۵۴). یا از طرف دیگر ممکن است به کسی که دارای همه این شرایط است تابعیت را اعطا نکند. با این حال درخواست‌هایی که

³ British Nationality Act 1981". UK Government. 40(4A)(c)

¹ Article 87 de l'ordonnance n° 45-2441

² Home Office

پناهندگان^۱ می‌باشد، موظف است به افرادی که به دلیل در خطر بودن جانشان در کشور خود، به انگلستان پناه آورده‌اند، پناه دهد و در نهایت با اثبات دلیل پناهندگی توسط متقاضی، اقامت و تابعیت این کشور را به آنها اعطا نمایند. جهت کسب تابعیت از طریق پناهندگی احتیاجی به شرط اقامت نمی‌باشد.

۳ آثار تحصیل تابعیت اکتسابی

در این مبحث آثار تحصیل تابعیت در سه نظام حقوقی ایران، فرانسه و انگلیس مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳/۱ در نظام حقوقی ایران

اشخاصی که به تابعیت ایران پذیرفته می‌شوند، از کلیه حقوقی که برای ایرانیان مقرر است، برخوردار خواهند بود و می‌توانند در محدوده قوانین و مقررات (مانند قانون اساسی، قوانین مالیاتی و ...) این کشور به میل و سلیقه شخصی خود، از حقوق خود بهره‌مند شوند و حقوق آن‌ها به عنوان ایرانی محترم است و کسی نمی‌تواند مخل کسب و کار آن‌ها شود؛ بنابراین «اشخاصی که تحصیل تابعیت ایران کرده یا کنند، از کلیه حقوقی که برای ایرانیان مقرر است بهره‌مند می‌شوند، اما نمی‌توانند به مقامات ذیل نائل شوند: ریاست جمهوری و معاونین او؛ عضویت در شورای نگهبان و ریاست قوه قضاییه؛ وزارت و کفالت وزارت، استانداری و فرمانداری؛ عضویت در مجلس شورای اسلامی؛ عضویت شوراهای استان، شهرستان و شهر؛ استخدام در وزارت امور خارجه و نیز احراز هرگونه پست یا مأموریت سیاسی؛ قضاوت؛ عالی‌ترین رده فرماندهی در ارتش و نیروی انتظامی و نیز تصدی پست‌های مهم اطلاعاتی و امنیتی^۲». از آنجایی که مشاغل فوق دارای اهمیت خاصی است و اشتغال به آن‌ها در صورتی که همراه

پدر یا مادر خوانده در زمان فرزندخواندگی تبعه انگلیس باشد. همچنین سن فرزندخوانده باید زیر ۱۸ سال باشد (Christophe, 2010: 395-397). لازم به توضیح است چنانچه شخصی از طریق فرزندخواندگی تابعیت انگلستان را به دست آورده چنانچه از طرف والدینی که وی را به‌عنوان فرزندخوانده پذیرفته‌اند، قرارداد لغو گردد وی همچنان تابعیت انگلستان را خواهد داشت و تابعیت وی سلب نمی‌گردد.

۳- تحصیل تابعیت از طریق ازدواج با تبعه انگلیس: روش دیگر کسب تابعیت کشور انگلیس، تابعیت از طریق ازدواج می‌باشد. اگر شخصی نسبت به ازدواج با یکی از اتباع کشور مذکور مبادرت کند، می‌تواند به‌عنوان تبعه‌ی آن کشور در آید. در این روش تفاوتی مابین زن یا مرد برای کسب تابعیت وجود ندارد. به بیانی دیگر، جنسیت ملاک برای تحصیل تابعیت نیست (سلجوقی، ۱۴۰۰: ۲۴۱). اگر فردی با اتباع انگلیس ازدواج نماید و ۲ سال از این ازدواج بگذرد و فرد متقاضی ۳ سال اقامت قانونی در این کشور داشته باشد، می‌تواند درخواست تابعیت انگلستان را بنماید، البته باید مدارک عدم سوء پیشینه و تسلط بر زبان انگلیسی را ارائه دهد. متقاضیانی که سن آنها بالای ۶۵ سال باشد نیازی به ارائه مدرک زبان ندارند. ارائه مدارکی دال بر تمکن مالی، سندیتی بر ازدواج و ارتباط زناشویی و داشتن شخصیت خوب نیز برای کسب تابعیت باید پیوست تقاضا باشد.

۴- تحصیل تابعیت انگلیس از طریق پناهندگی: از آنجایی که انگلستان عضو رسمی «کنوانسیون ژنو در مورد امور

^۲ ماده ۹۸۲ قانون مدنی، اصلاحی ۱۳۷۰/۰۸/۱۴.

^۱ The 1951 Refugee Convention - UNHCR

به عبارت دیگر، همانگونه که شخص پذیرفته شده به تابعیت ایران، دارای حقوقی است، در مقابل نیز تکالیفی بر عهده دارد.

طرفداران تحمیل تابعیت مرد بر زن بر این عقیده هستند که از یک طرف قانون قابل اعمال در رابطه با احوال شخصیه، قانون دولت متبوع شخص است و از طرف دیگر وحدت تابعیت خانواده باعث رابطه و پیوند معنوی بین زوجین می شود و با توجه به سنت اجتماعی حاکم، مناسبتر است که تابعیت شوهر بر زن تحمیل شود. (توسلی نائینی و افضلی، ۱۳۹۴: ۴۲۰) «البته در مورد منشأ حقوقی تغییر تابعیت زن بر اثر ازدواج اختلاف نظر وجود دارد. بعضی این نوع تغییر تابعیت را ناشی از اراده زن می دانند به این صورت که زن با قبول ازدواج، تابعیت شوهر را به طور ضمنی می پذیرد زیرا قبل از ازدواج آگاه به این تحمیل تابعیت بوده و با علم و اراده با شوهر خود ازدواج کرده است. برخی دیگر آن را غیر ارادی می دانند و بر این باورند که تابعیت دولت متبوع شوهر، خارج از اراده و اختیار زن بر او تحمیل می شود. عده ای دیگر آن را ناشی از وصف نهاد ازدواج می دانند بدین معنی که زن فقط قصد ازدواج کرده و تغییر تابعیت زن، اثر قهری زناشویی و ازدواج است که قانون بر وی تحمیل کرده است» (نصیری، ۱۴۰۰: ۵۲۰).

از این رو در قانون تابعیت ایران در تحصیل تابعیت ایران، احکامی کم و بیش متفاوت از یکدیگر پیش بینی شده است. زوجه شخصی که تابعیت ایران را تحصیل کرده است طبق ماده ۹۸۴ قانون مدنی، ایرانی شناخته می شود که این تابعیت تحمیلی است. «چنین حکمی به این دلیل وضع شده است که قانون ایران، نخواستار است زن خارجی را بدون اختیار و تنها به جهت تبعیت از شوهر خود محدود کند بلکه به وی اجازه داده است تا طی ظرف زمانی معینی به تابعیت قبلی خود برگردد» (سلجوقی، ۱۳۹۵: ۸۵). بر اساس این ماده، زن فقط می تواند به تابعیت سابق زوج خود بازگشت کند. در

با مقاصد متقابلانه باشد، صدمه بزرگی به مملکت وارد می آورد، بنابراین اشخاصی که تابعیت ایران را تحصیل می کنند، از این مشاغل محرومند.

با توجه به ماده مذکور معلوم می شود که در حقوق ایران تمایزاتی بین دارندگان تابعیت اصلی و اکتسابی در کسب شغل های خاصی وجود دارد که به نظر می رسد نظر قانون گذار در مورد بعضی از این شغل ها به علت حساسیتی که دارند و همچنین جنبه سیاسی آن، قابل توجیه باشد. البته از آنجایی که پست هایی که در این ماده حصری است و دارنده تابعیت اکتسابی فقط از داشتن این مشاغل محروم است، نقدی بر این ماده وارد است زیرا که شغل های دیگری وجود دارد که اهمیت آن از بعضی مواردی که در این ماده ذکر شده بیشتر است که از جمله می توان رهبری، ریاست یا عضویت در مجلس خبرگان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و غیره نام برد. ولی در مقابل بعضی از مشاغلی که در این ماده ذکر شده از جمله عضویت در شوراهای شهرستان و شهر کم اهمیت تر از آن هستند که دارندگان تابعیت اکتسابی مادام العمر از آن محروم باشند. و همچنین از آنجایی که قانون گذار در ماده ۹۸۰ قانون مدنی اشخاص دارای مقامات عالی علمی و تخصص در امور عام المنفعه را از شرط اقامت معاف کرده است. به نظر می رسد که هدف قانون گذار از معافیت این گروه، خدمت به کشور و پیشرفت آن است پس تا حدودی می توان گفت که با محرومیت هایی که در ماده ۹۸۲ اعمال کرده نقض غرض کرده است.

از دیگر آثار کسب تابعیت ایران برقراری تکالیفی است که برعهده سایر اتباع نیز می باشد، «از جهت تکالیف تفاوتی بین دارندگان تابعیت اصلی و اکتسابی وجود ندارد، از جمله این تکالیف می توان انجام خدمت نظام وظیفه، اطاعت و حق شناسی نسبت به دولت و به عبارتی اطاعت نسبت به قوانین و رعایت مقررات کشور، احترام نسبت به حیثیت و شئون ملی ایران و پرداخت مالیات را نام برد» (نصیری، ۱۴۰۰: ۱۵۵).

مصلحتی که باید در امر پذیرش به تابعیت رعایت گردد این است که اشخاصی پذیرفته شوند که واقعاً علاقه مند به کشورند و نمی‌خواهند تابعیت ایران را وسیله‌ای برای اغراض خاص خود قرار دهند. به علاوه این تحمیل تابعیت تا حدی با اصل ۴۲ قانون اساسی در مورد اختیاری بودن کسب تابعیت ایران مغایر است (توسلی نائینی، ۱۳۸۳: ۵۳). همچنین تحمیل تابعیت شوهر بر زن با تحولات جدید در زمینه حقوق زن مغایرت دارد زیرا امروزه با تصویب کنوانسیون منع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان از سوی ۱۸۹ دولت به نظر می‌رسد که دیدگاه سنتی مبتنی بر وحدت تابعیت در خانواده، جای خود را به نظریه مستقل دانستن تابعیت زنان داده است.

۳- مهاجرت مردان ایرانی به خارج از کشور: از دیگر آثار سوء تحمیل تابعیت زنان خارجی به دلیل ازدواج با مردان ایرانی، مهاجرت زیاد مردان ایرانی به خارج از کشور می‌باشد زیرا زنی که به واسطه ازدواج با مرد ایرانی، ناچار به قبول تابعیت ایرانی می‌شود، شاید تنها به دلیل علاقه ای که به مرد ایرانی داشته است با او ازدواج کرده باشد و علاقه ای به آب و خاک ایران نداشته باشد.

۴- گسترش روابط نامشروع: همچنین از آثار سوء دیگر این نوع تحمیل تابعیت می‌تواند گسترش روابط نامشروع باشد. زیرا ممکن است زن خارجی برای اینکه تحمیل تابعیت ایران بر او نشود، از ازدواج امتناع نماید و به رابطه بدون ازدواج تن دهد، که این امر می‌تواند برای کشور و همچنین برای فرزندان نامشروعی که توسط این زن و مرد به وجود می‌آید خطرناک باشد.

نسب رابطه‌ای است که بر اساس آن قرابت بین افراد مشخص می‌شود. در قانون مدنی تعریف صریحی از نسب ارائه نشده است. رابطه موجود بین پدر و فرزند و مادر و فرزند را نسب می‌گویند (آل کجفاف، ۱۴۰۰: ۸۲ و ۱۰۷ و ۱۱۵). آثار تحصیل تابعیت پدر نسبت به تمام فرزندان او ممکن است آثار یکسان نداشته باشد (ابراهیم گل و حکمتی مقدم، ۱۳۹۴: ۸۴). بنابراین در ادامه تاثیر آثار

ماده ۹۸۴ قانون مدنی، ارائه تصدیق دولت متبوع پیشین شوهر برای زن، ضروری دانسته نشده است.

تابعیتی که زن خارجی در اثر ازدواج با مرد ایرانی اکتساب می‌کند قطعی است. همچنین با پایان یافتن ازدواج (فوت شوهر، طلاق) خود به خود از بین نمی‌رود (فرح‌دوست، ۱۳۹۸: ۸۲). درخواست صدور شناسنامه برای بانوان خارجی دارای همسر ایرانی پس از انجام تشریفات ثبت ازدواج آنان با زوج ایرانی در نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران امکان پذیر است و صدور شناسنامه برای مشمولین بند ۶ ماده ۹۷۶ بدون ثبت ازدواج رسمی ممنوع می‌باشد.

در مجموع به نظر می‌رسد که «اصل وحدت تابعیت زوجین، در خصوص مردان ایرانی که با زنان خارجی ازدواج می‌کنند، به صراحت در قانون مدنی ایران مورد قبول قرار گرفته است لیکن بعضی مواقع در عمل، آثار منفی انکارناپذیری را نیز به دنبال داشته است.

۱- ایجاد تابعیت مضاعف: هرگاه قوانین مملکت زوجه هم اجازه ترک تابعیت را به او ندهد و تابعیت اصلی را همچنان برای او حفظ کند، در این صورت زن، دارای تابعیت مضاعف می‌شود. تابعیت کشور شوهر و تابعیت کشور خودش. وجود چنین تابعیت دوگانه‌ای ممکن است اصل وحدت تابعیت در خانواده را با مشکلاتی روبه رو سازد.

۲- حمایت سیاسی از زنان خارجی: از دیگر مشکلات عملی تحمیل تابعیت شوهر بر زن، حمایت سیاسی از زنان خارجی است که در اثر ازدواج با مردان ایرانی، تبعه ایران محسوب می‌شوند، زیرا رابطه تابعیت در حقوق بین‌الملل عمومی برای تبعه آثار و نتایجی دارد که از جمله آنها استفاده از حمایت سیاسی دولت متبوع است. بنابراین دولت ایران وظیفه حمایت سیاسی از این زنان را به عهده دارد؛ در حالی که علاقه مندی چنین افرادی به ایران و شرط لیاقت آنان محرز نیست. زیرا تابعیت یک عمل حاکمیت دولت است و مخصوصاً در پذیرش به تابعیت باید مصالح کشور رعایت گردد. اولین

قابل اعمال تصور نمی‌کنند. برخی دیگر بین طفل نامشروع متولد در ایران و طفل نامشروع متولد در خارج از پدر ایرانی تفاوت قائل شده‌اند. در حالت اول تابعیت ایرانی طفل به موجب بند ۱ یا بند ۳ ماده ۹۷۶ خواهد بود و نه بند ۲ که به تولد از پدر قانونی اختصاص دارد (عزیزی و حاجی عزیزی، ۱۳۹۰: ۱۱۴). به نظر دکتر جعفر لنگرودی اطفال نامشروع محروم از تابعیت نیستند. در مباحث تابعیت که ماخوذ از حقوق خارجی است هر جا که موضوع به نسب مربوط می‌شود مقصود نسب لغوی است.^۱ پس مقصود از والد در بند دوم ماده ۹۷۶ ولد لغوی است نه ولد شرعی. ماده ۱۱۶۷ قانون مدنی راجع به نسب شرعی است و ابداً ربطی به تابعیت به مفهوم عصر حاضر ندارد. کسی که برخلاف این نظر می‌دهد ولد زنا را نه تنها از حمایت ابوی، بلکه از حمایت دولت هم محروم کرده است (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۷: ۵۰۰). رأی وحدت رویه ۶۱۷ هیأت عمومی دیوان عالی کشور در این زمینه وضعیت را روشن می‌نماید. مطابق این رأی، بموجب بند الف ماده یک قانون ثبت احوال مصوب سال ۱۳۵۵ یکی از وظایف سازمان ثبت احوال ثبت ولادت و صدور شناسنامه است و مقنن در این مورد بین اطفال متولد از رابطه مشروع و نامشروع تفاوتی قائل نشده است و تبصره ماده ۱۶ و ماده ۱۷ قانون مذکور نسبت به مواردی که ازدواج پدر و مادر به ثبت نرسیده باشد و اتفاق در اعلام ولادت و صدور شناسنامه نباشد یا اینکه ابوین طفل نامعلوم باشد تعیین تکلیف کرده است لیکن در مواردی که طفل ناشی از زنا باشد و زانی اقدام به اخذ شناسنامه ننماید با استفاده از عمو مات و اطلاق مواد یاد شده و مسأله ۳ و مسأله ۴۷ از موازین قضائی از دیدگاه حضرت امام خمینی رضوان الله تعالی علیه، زانی پدر عرفی طفل تلقی و نتیجه کلیه تکالیف مربوط به پدر از جمله اخذ شناسنامه برعهده وی می‌باشد و حسب ماده ۸۸۴

از روی شبهه نباشد، طفل حاصل از این عمل که منسوب به آنهاست، دارای نسب نامشروع (زنا) است».

تحصیل تابعیت پدر بر روی فرزندان کبیر، صغیر، نامشروع، فرزندان متولد از مادر جانشین و فرزندخوانده، به طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

فرزند نسبی می‌تواند چهار حالت داشته باشد. اولاد کبیر، اولاد صغیر، فرزند نامشروع و یا فرزند متولد از مادر جانشین. در ادامه به هریک از موارد پرداخته خواهد شد.

براساس ماده ۹۸۵ قانون مدنی تحصیل تابعیت ایرانی پدر به هیچ‌وجه درباره اولاد او که در تاریخ تقاضانامه به سن ۱۸ سال تمام رسیده‌اند، مؤثر نمی‌باشد. چرا که افراد مزبور به حد رشد عقلی و فکری رسیده‌اند و تحت ولایت پدر خود قرار ندارند و دارای استقلال هستند (مرتضوی و محقق نیا، ۱۳۹۶: ۲۵۷)، به همین دلیل لزومی ندارد که دارای تابعیتی هماهنگ با سایر اعضای خانواده باشند. البته قابل ذکر است که در صورت فراهم بودن شرایط مقرر در ماده ۹۷۹ قانون مدنی اولاد کبیر نیز می‌توانند تابعیت ایران را درخواست نمایند و یا به تابعیت خود باقی بمانند.

برطبق قانون ایران، هرگاه شخصی تغییر تابعیت دهد و به تابعیت ایران درآید و صاحب فرزندان صغیری باشد، این فرزندان نیز به تبع پدر، تغییر تابعیت می‌یابند و به تابعیت جدید پدر (ایران) پذیرفته می‌شود. «قانون‌گذار ایرانی، اولاد صغیر شخص بیگانه را که به تابعیت ایران پذیرفته شده، ایرانی محسوب می‌کند. چرا که طفل صغیر هنوز به رشد عقلی کامل نرسیده و می‌بایست تحت مراقبت و تربیت والدین خود باشد، به همین دلیل می‌بایست با سایر افراد خانواده دارای یک تابعیت باشد» (ارفع نیا، ۱۳۹۶: ۸۹).

برخی چون فرزند نامشروع را ملحق به زانی نمی‌دانند؛ بنابراین تابعیت ایرانی را برای این فرزندان

^۱ مراد از «نسب لغوی» که آن را «نسب نامشروع» نیز نامیده‌اند (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۷، ج ۵: ۳۶۳۳)، چنین است: «هرگاه بین زن و مرد معینی رابطه‌ی ازدواج برقرار نشده باشد و مقاربت آنها

می‌نمایند مانند دیگر کشورهای اتحادیه اروپایی از کلیه حقوق و وظایف بهره‌مند خواهند شد (Weil, 2018: 91). مطابق ماده ۵ قانون انتخابات فرانسه تا سال ۱۹۷۱ خارجیانی که تابعیت و اقامت در فرانسه را تحصیل می‌نمودند تا پنج سال پس از کسب تابعیت، حق رأی نداشتند (Weil, 2018: 84). اما پس از نهم ژانویه ۱۹۷۳ قانون به خارجیان اجازه داد تا بتوانند رأی بدهند و نیازی به گذشت پنج سال نیست (Weil, 2018: 84). همچنین کسانی که تابعیت و اقامت در فرانسه را تحصیل می‌نمایند، حق فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی را دارا می‌باشند نهایت باید اضافه نمود که همه‌ی کسانی که تابعیت و اقامت در فرانسه را تحصیل می‌نمایند مانند اتباع اصلی از کلیه حقوق سیاسی و اجتماعی و غیره برخوردار خواهند شد (Harald, 2021: 228). در مورد مسائل شغلی و استخدامی نیز، به جز فعالیت در مشاغل حساس (امنیتی یا سیاسی مطابق برخی از قوانین)، محدودیت قانونی وجود ندارد.

امروزه با توجه به تساوی حقوق زن و مرد، اکثر کشورها مانند انگلیس و فرانسه زن را در انتخاب تابعیت همسر مختار گذاشته‌اند و یا اینکه شرایط ورود به تابعیت را برای آنها تسهیل کرده‌اند. در ماده ۳۷ قانون تابعیت فرانسه ۱۹۷۳، مقرر شده است: «ازدواج نمی‌تواند بر اثر قانون در تابعیت موثر باشد». مزیت این نظریه عدم تحمیل تابعیت شوهر به همسر بر اثر ازدواج می‌باشد. البته این نظریه به غیر از مزایا، معایبی هم دارد، از جمله؛ عدم تامین وحدت خانواده، عدم وجود نظام حقوقی واحد که حاکم بر خانواده باشد و احتمال تشدید تابعیت مضاعف اطفال در صورت تبعیت تابعیت طفل از نسب مادری و پدری یا هر دو. با توجه به معایب نظریه وحدت تام و استقلال تام تابعیت، استقلال نسبی تابعیت مطرح گردید (Samy, 2021: 44)، بر اساس این نظریه، پذیرش تابعیت بر اثر ازدواج به اراده زوجین واگذار گردیده شده است. با شکل‌گیری این نظریه، خطر تابعیت مضاعف در نظریه

قانون مدنی صرفاً موضوع توارث بین آنها منتفی است.

ممکن است این سوال ایجاد شود که نسب فرزند جانشین به چه کسی یا کسانی تعلق دارد. در قرآن در آیه ۵۸ سوره فرقان بیان شده است: «اوست کسی که از آب، بشری آفرید و او را نسبی قرار داد». بنابراین در تعلق نسب به پدر شکی نمی‌باشد. قرابت نسبی به نوعی رابطه خونی گفته می‌شود که بین پدر و مادر و اولاد وجود دارد. در ماده ۱۰۳۲ قانون مدنی نیز بر آن تأیید شده است.

در خصوص پدر طفل نیز که بحثی در میان نمی‌ماند و پدر صاحب اسپرم پدر طفل می‌باشد بنابراین؛ در خصوص تابعیت این فرزندان، تغییر تابعیت پدر می‌تواند بر تابعیت این فرزندان نیز تاثیر بگذارد و این اطفال به تبع پدر تابعیت ایران را کسب می‌نمایند. لازم به تذکر است که این استدلال در مورد اطفال حاصل از رابطه نامشروع نیز قابل ارائه است.

اگر کسی که متقاضی تابعیت ایران است دارای فرزندخوانده زیر ۱۸ سال باشد آیا تابعیت ایران همانند اولاد طبیعی خود شخص بر فرزندخوانده نیز تحمیل می‌شود؟ اگر هدف قانون‌گذار از وضع مقرراتی به نفع اطفال صغیر در ایران این باشد که از آنها حمایت نماید، زمانی که در این مورد در قانون خلاء دیده می‌شود، هدف قانون‌گذار که حفظ وحدت خانواده بوده است زیر سوال می‌رود، وقتی پدری درخواست تابعیت ایران را داشته باشد ولی فرزند صغیر او، فرزندخوانده او باشد، چون در قانون ایران برای کسب تابعیت فرزندخوانده به تبع پدر، قانونی وضع نشده است، هدف قانون‌گذار نیز از وضع ماده ۹۸۴ کامل شکل نمی‌گیرد.

۳،۲ نظام حقوقی فرانسه

در ادامه، آثار در سه بخش آثار بر خود شخص، آثار بر زوجه و آثار بر فرزند بررسی خواهد شد.

بر اساس قوانین جدید فرانسه، حقوق و تکالیف کسانی که تابعیت و اقامت در فرانسه را کسب

داشتن سکونت در فرانسه در حالی که طفل توسط یک تبعه فرانسوی که ساکن فرانسه نمی‌باشد به فرزندی قبول شده باشد، در قوانین فرانسه وجود داشت و پس از مدتی لغو گردید (Loi du & mars, 1927: 13). با توجه به اینکه فرزندخواندگی بین‌المللی در حقوق فرانسه پذیرفته شده است، لذا آثار آن نیز در حقوق این کشور تاثیر گذاشته است. این کشور کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد ۱۹۸۹ را تصویب و طبق ماده (۲۱) کنوانسیون در مورد فرزندخواندگی متعهد شده که منافع عالیه کودک را تامین کند. فرانسه کنوانسیون ۲۹ مه ۱۹۹۳ لاهه «در زمینه‌ی حمایت از کودکان و همکاری در خصوص احترام به فرزندخواندگی میان کشوری» را بعد از تجدید نظر در قوانین فرزند خواندگی خویشاوندی در ۱۹۹۸/۶/۳۰ به تصویب رسانده و از تاریخ ۱۹۹۸/۱۰/۱ اجرا نموده است.

۳،۳ نظام حقوقی انگلستان

در ادامه، آثار در سه بخش آثار بر خود شخص، آثار بر زوجه و آثار بر فرزند بررسی خواهد شد.

فردی که تبعیت انگلیس را دارد از تمام حقوق شهروندی این کشور برخوردار است و می‌تواند از آن بهره‌مند شود. باید علاوه بر حقوقی که یک شهروند انگلیسی به واسطه اخذ اقامت از طریق تولد در انگلستان به دست می‌آورد، وظایف شهروندی که بر عهده وی می‌باشد، انجام دهد. پرداخت مالیات، تمکین به قوانین امنیتی و ... از جمله این وظایف است. فرد متقاضی می‌تواند اجازه و حق رای در انتخابات، اجازه ملحق شدن به نیروهای امنیتی یا نیروی مسلح، اعطای پاسپورت به فرزند متقاضی، امکان استفاده از تمامی خدمات شهروندی از جمله: خدمات درمانی، خدمات اجتماعی و...، امکان دریافت حقوق بازنشستگی و یا حقوق بیکاری را داشته باشد (Anderson, 2016: 68).

در قانون بریتانیا تا قبل از لازم الاجرا شدن قانون ۱۹۸۱ که امروزه اساس قانون تابعیت بریتانیا را تشکیل می‌دهد، از اصل «وحدت تابعیت زن و

استقلال تام و همچنین بی‌تابعیتی در نظریه وحدت تام کاهش می‌یابد.

در قانون ۲۶ نوامبر سال ۲۰۰۳ میلادی بیان شده بود، اتباع بیگانه‌ای که در فرانسه زندگی کنند و با یک تبعه فرانسه ازدواج نمایند و این ازدواج دو سال ادامه داشته باشد می‌توانند با تقاضای تحصیل تابعیت و اعلان کتبی آن به مقامات مربوط در فرانسه تابعیت فرانسه را تحصیل نمایند (خرمی، ۱۳۹۰: ۳۵). اگر زوجین در فرانسه به مدت یک سال متوالی اقامت داشته باشند بعد از یک سال می‌توانند درخواست دهند. اگر زوجین در خارج از فرانسه زندگی کنند شرط دو سال مورد نظر به سه سال افزایش پیدا می‌کند. علاوه بر این به موجب این قانون یک امتحان زبان فرانسوی نیز برای همسر خارجی در نظر گرفته شده است و همچنین بررسی می‌شود که آیا زوجین واقعاً به‌عنوان زوج متأهل با هم زندگی می‌کنند (Faria, Stefanelli & Justine, 2020: 148). لازم به توضیح است که در سال ۲۰۰۶ قانون تغییر یافته و زمان لازم برای تقاضا به چهار سال ارتقاء یافت.

فرزند یا نسبی است و یا فرزندخوانده. در ادامه به هریک از این دو پرداخته خواهد شد.

فرزند نسبی: در حقوق فرانسه در ابتدا غلبه تابعیت پدر نسبت به مادر در رابطه با تحمیل سیستم خون پذیرفته شده بود و به موجب آن طفل ناشی از پدر فرانسوی، فرانسوی محسوب می‌شد. در قانون مربوط به تابعیت کشور فرانسه مصوب سال ۱۹۴۵، تابعیت مادر و همچنین مکان به دنیا آمدن فرزند، در نوع تابعیت فرزند اثرگذار نبوده و برتری برای پدر شناسایی شده است. با گذشت زمان و نیاز شدید کشور فرانسه به جمعیت بیشتر، تفاوت مذکور از بین رفت.

فرزندخوانده: تا پیش از سال ۱۹۷۳، بین فرزندان طبیعی و قانونی، تفاوت وجود داشت. ولی در قوانین جدید، تفاوتی بین فرزند طبیعی و قانونی وجود ندارد (خمامی‌زاده، ۱۳۸۵: ۲۰۹). الزام به

در خصوص فرزندان بالای ۱۸ سال و زیر ۱۸ سال او چه تاثیری دارد؟ در این خصوص باید بیان داشت که برای پاسخ به این سوال باید به آثار تابعیت اکتسابی بپردازیم. تابعیت اکتسابی علاوه بر اینکه در مورد کسی که تابعیت جدید تحصیل کرده در مورد فرزندان وی تحت شرایطی تاثیر دارد. قاعده عمومی این گونه است که کسب تابعیت تنها مورد فرزندان زیر ۱۸ سال تاثیر داشته و این تاثیر نیز قطعی نبوده و بعد از رسیدن این فرزندان به ۱۸ سال می‌توانند به تابعیت اصلی خود رجوع نمایند. این قاعده یک قاعده عمومی بوده در قوانین کشورهای ایران، انگلستان و فرانسه نیز همین قاعده جاری بوده و تاثیر تابعیت اکتسابی در مورد فرزندان زیر ۱۸ تاثیرگذار می‌باشد و به تبع کسب تابعیت جدید، تابعیت فرزندان نیز تغییر می‌کند. اما در مورد فرزندان بالای ۱۸ سال کسب تابعیت در مورد تابعیت آنها تاثیرگذار نبوده و شرایط آنها باید به صورت خاص و جداگانه بررسی شود.

فرزندخوانده: از دیگر روش‌هایی که در قانون تابعیت انگلستان، پیرامون تابعیت اکتسابی بیان گردیده، کسب تابعیت از طریق فرزندخواندگی است.

در نظام‌های قانون‌گذاری انگلیس شخصی که نسبت به فرزندخواندگی اقدام کند، همانند پدر واقعی قلمداد شده و دارای تمام حقوق و تکالیف فی مابین پدر و فرزند می‌شود. بنابراین زمانی که پدری درخواست تابعیت انگلیس را داشته باشد، در صورتی که رابطه وی و فرزندخوانده اش به صورت قانونی کسب شده باشد، می‌توان گفت که تحصیل تابعیت انگلیس بر تابعیت فرزند زیر ۱۸ سال نیز تاثیر می‌گذارد و او نیز می‌تواند به تبع پدر تابعیت انگلیس را کسب نماید (توسلی نائینی، ۱۳۸۸: ۵۷).

در صورتی فرزندخواندگی باعث تحصیل تابعیت انگلستان می‌شود که پدر و مادر تقاضای فرزند خواندگی را از دادگاه نموده باشند. در صورتی فرزندخوانده تبعه انگلستان محسوب خواهد شد که یکی از پدر یا مادر خوانده در زمان فرزند

شوهر» پیروی می‌شد که در نتیجه آن، در اثر ازدواج زن خارجی با مرد تبعه بریتانیا، زن تابعیت بریتانیا را به دست می‌آورد. اما پس از اول ژانویه ۱۹۸۳ قانون‌گذار بریتانیا با عدول از عقیده پیشین خود و با مبنا قرار دادن فکر نوین تساوی حقوق زن و مرد و مبارزه برای رفع حجر زن به این نتیجه رسید که ازدواج در تابعیت تأثیر ندارد و در نتیجه اگر زن خارجی با مرد بریتانیایی ازدواج نماید، تابعیت بریتانیا به زن تحمیل نمی‌شود بلکه زن بر تابعیت قبلی خود باقی خواهد ماند. بنابراین قانون‌گذار بریتانیا در مورد ازدواج زن خارجی با مرد تبعه بریتانیا سیستم استقلال کامل تابعیت زن و شوهر را مورد پذیرش قرار داده است.

تابعیت بریتانیا به واسطه ازدواج از همان ابتدا و خود به خود منتقل نمی‌گردد، بلکه زن از این حق برخوردار است که یا تابعیت اصلی خود را حفظ کند و یا در صورت تمایل، به طور داوطلبانه تابعیت بریتانیا را بپذیرد. بنابراین زمانی که مردی درخواست تابعیت انگلیس را داده باشد، این درخواست تابعیت بر زوجه وی موثر نمی‌باشد مگر اینکه زن نیز به همراه مرد تابعیت انگلیس را درخواست کرده باشد.

فرزند نسبی: تا قبل از ۱۹۸۳، تابعیت بریتانیایی به‌عنوان یک قانون کلی، تنها از طریق پدر به فرزند منتقل می‌شد و والدین نیز حتماً باید ازدواج کرده باشند.

اگر پدر درخواست تابعیت انگلیس را بنماید، به تبع آن در تابعیت فرزند نیز موثر می‌باشد زیرا قبل از قانون سال ۱۹۸۳ تابعیت پدر بر تابعیت فرزندان موثر بوده است و فلسفه وضع این قانون‌ها حمایت از فرزند بوده است بنابراین فرزند نیز تابعیت انگلیس را کسب می‌نماید و در خصوص فرزندان بالای ۱۸ سال چون بالغ می‌باشند این کسب تابعیت اثری نمی‌تواند داشته باشد مگر اینکه آنها نیز درخواست تابعیت انگلیس را داشته باشند. سوالی که در این خصوص مطرح است اینکه، اگر مردی تابعیت انگلستان را به صورت اکتسابی اخذ نماید

در انگلستان، طفلی که از طریق تبعه بریتانیایی به فرزندخواندگی پذیرفته می‌شود تابعیت بریتانیا را به صورت اتوماتیک به دست می‌آورد اگر:

- حکم فرزندخواندگی توسط دادگاهی در انگلستان صادر شده باشد.

- حداقل یکی از والدین (پدرخوانده یا مادرخوانده) در تاریخ فرزندخواندگی تابعیت انگلستان را داشته باشد (Carlose, 2002: 12).

در مواردی دیگر که یکی از والدین انگلیسی نیستند لازم است که والدین قبل از اینکه طفل به سن ۱۸ سال برسد درخواست ثبت او را به‌عنوان تبعه انگلستان کنند. معمولاً فرزندخواندگی باید به موجب قانون یک کشور مشخصی ایجاد شده باشد و مورد تایید انگلستان نیز قرار گیرد.

۴ نتیجه‌گیری

نظام‌های حقوقی ایران، فرانسه و انگلستان دارای تاریخچه‌ای در تدوین تابعیت می‌باشند. هر یک از این نظام‌های حقوقی شیوه‌هایی را برای تحصیل تابعیت، تعیین نموده‌اند. ازدواج، تقاضای تحصیل تابعیت توسط بیگانگان، از جمله شیوه‌های تحصیل تابعیت در ایران است. در کشور فرانسه و انگلستان این شیوه‌ها شامل ازدواج، تقاضا و فرزند است. تاکنون پژوهشی که مستقلاً آثار تحصیل تابعیت را در این نظام‌های حقوقی بررسی کند، صورت نگرفته است و پژوهش حاضر از این جنبه دارای نوآوریست. آثار تابعیت اکتسابی در نظام حقوقی ایران، شامل حقوق و تکالیف است. اشخاصی که تحصیل تابعیت ایران کرده یا کنند، از کلیه حقوقی که برای ایرانیان مقرر است بهره‌مند می‌شوند ولی از برخی مشاغل محرومند. وظایف فردی که تابعیت را کسب کرده شامل مواردی همچون مالیات، انجام خدمت نظام وظیفه، اطاعت و حق‌شناسی نسبت به دولت ایران و احترام نسبت به حیثیت و شئون ملی است. تحصیل تابعیت اکتسابی در حقوق ایران

خواندگی تبعه انگلیس باشد. همچنین سن فرزندخوانده باید زیر ۱۸ سال باشد.

لازم به توضیح است چنانچه شخصی از طریق فرزندخواندگی تابعیت انگلستان را به دست آورده چنانچه از طرف والدینی که وی را به‌عنوان فرزندخوانده پذیرفته اند لغو گردد وی همچنان تابعیت انگلستان را خواهد داشت و تابعیت وی سلب نمی‌گردد. هر گاه اتباع (اطفال) انگلیسی به‌عنوان فرزندخوانده خارجی پذیرفته شوند و تابعیت کشور خارجی را نیز تحصیل نمایند همچنان تبعه انگلستان محسوب خواهند شد (Carlose, 2002: 32-35)

در نظام های قانون‌گذاری انگلیس شخصی که نسبت به فرزندخواندگی اقدام کند، همانند پدر واقعی قلمداد شده و دارای تمام حقوق و تکالیف مابین پدر و فرزند می‌شود.

سوالاتی که در مورد این موضوع مطرح می‌شود این است که چرا فرزند خواندگی به‌عنوان یکی از راه‌های کسب تابعیت کشور انگلیس در نظر گرفته شده است، در حالی که در ایران برخلاف این امر مشاهده می‌شود پاسخ به این سوال باید خاطر نشان کرد که برحسب اوضاع جوامع غربی و نابسامانی که در خصوص ارکان خانواده مشاهده می‌شود قانون‌گذاران این کشور بر آن شده‌اند، تا نسبت به کاستن از این وضع نابسامان موجود تلاشی را انجام دهند. یکی از این تلاش‌ها، اهتمام ویژه به مقوله‌ی فرزند خواندگی در جوامع این‌چنینی می‌باشد. علاوه بر این تعداد اطفالی که سرپرست واقعی آنان مشخص نبود، قانون‌گذاران این جوامع را به فکر بسط و گسترش مقوله‌ی فرزند خواندگی انداخته است. البته نباید وضع فرهنگی موجود در جوامع این‌چنینی و نگاه خانواده را به‌عنوان تنها دلیل بسط مقوله‌ی فرزند خواندگی قلمداد کرد بلکه با الحاق کشورهای مذکور به کنوانسیون‌های حقوق کودک، این موضوع بیشتر مورد توجه آنها قرار گرفته است (Carlose, 2002: 32-35)

کشور را داشته باشند که در این صورت تابعیت جدید برای آنها نیز اعمال خواهد شد.

با توجه به تحولات و تغییراتی که در قوانین کشورها راجع به مسئله تابعیت رخ داده و تغییر رویه آنها در بعضی مسائل، در اینجا پیشنهادهای برای اصلاح و تطبیق قانون تابعیت ایران با مسائل روز می‌توان ارائه نمود از قبیل:

لازم است که قوانین ایران در حوزه تابعیت بررسی شده و تفاوت‌های این قوانین برای مرد و زن مطالعه شود، پس از آن لازم است که بررسی شود که این تفاوت‌ها ناشی از تفاوت نقش‌های زن و مرد است یا خیر؟ در این صورت می‌توان مواردی را که تفاوت‌ها ارتباطی با نقش‌ها نداشته و به نوعی تبعیض محسوب می‌شود، از بین برد.

قائل شدن به تسهیلاتی برای تحصیل تابعیت فرزندان کبیر اشخاصی که تابعیت ایران را تحصیل می‌کنند. در این صورت، افراد توانمند و مستعدی که قصد تحصیل تابعیت ایران را دارند، در صورت داشتن فرزند، مانعی برای زندگی در ایران نداشته و فرآیند جذب افراد با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود.

تعیین مدت روند اعطای تابعیت و همچنین قابل اعتراض بودن تصمیم دولت در این رابطه. البته باید توجه داشت که این تصمیم، دارای جنبه‌های حاکمیتی نیز هست. بنابراین لازم است که در صورت رد درخواست از سوی دولت، قابلیت اعتراض در صورت رفع موانع جزئی وجود داشته باشد.

دارای آثاری بر زوجه (ازدواج دائم و موقت) و فرزند (فرزند نسبی و فرزندخوانده) نیز هست. بین قانون فرانسه و ایران در تحمیل و یا تحصیل تابعیت تفاوت وجود دارد. قانون ایران زمانی که زوج درخواست تابعیت ایران را داشته باشد برای زوجه تحمیل تابعیت ایران را در نظر می‌گیرد و در قانون فرانسه با توجه به استقلال تابعیت زوجین با درخواست زوج برای تحصیل تابعیت فرانسه، روی تابعیت زوجه تاثیری ندارد.

در نظام حقوقی ایران، با آنکه درباره تأثیر تحصیل تابعیت ایران از سوی پدر در تابعیت دیگر اعضای خانواده، وضع حکم شده‌است، اما درباره تأثیر تحصیل تابعیت ایران از سوی مادر در تابعیت آنها، سکوت اختیار شده است. البته در ماده واحده‌ای که در سال ۱۳۸۵ تصویب و در سال ۱۳۹۸ اصلاح گردید، این حق به فرزندان متولد ناشی از ازدواج مادر ایرانی با پدر خارجی داده شده است که با وجود شرایطی تابعیت ایران را تحصیل نمایند. این نوع تحصیل تابعیت بر خلاف نظام حقوقی فرانسه و انگلیس اکتسابی می‌باشد. لازم به ذکر می‌باشد که فرزندان مادر رضاعی و مادر صاحب رحم، این حق را در کسب تابعیت نمی‌توانند به فرزندانشان منتقل کنند. در خصوص کسب تابعیت فرانسه و انگلیس از طریق زن می‌توان گفت با در نظر گرفتن استقلال تابعیت زوجین، زن‌ها، جدا از همسرانشان هم می‌توانند تابعیت این دو کشور را کسب کنند. این مسئله کسب تابعیت توسط آنها در تابعیت همسرانشان اثری ندارد و تابعیت آنها تغییر نمی‌کند مگر اینکه آنها نیز درخواست کسب تابعیت این دو

References

- Al Kajbaf H. Principles of Private International Law (1) (Generalities, Citizenship, Residence, Status of Aliens and Refugees. Jangal, Javadane 2020; 19th ed, Tehran. [In Persian]
- Al Kajbaf H. Citizenship in Iran and other countries. Jangal, Javadane 2013 ;2nd ed, Tehran. [In Persian]
- Arfania B. An introduction to the exceptions of refugee rights. 2016; Tehran, Sokhnoran. [In Persian]
- Baubořck R, Bernhard P, Wiebke S. Citizenship Policies in the New Europe, Amsterdam University Press; 2007.
- bertossi Ch. EUDO Citizenship Observatory, Institute, Florence, Robert Schuman Centre for Advanced Studies; 2010.
- Dehkhoda A. Dictionary.2006; University of Tehran. [In Persian].
- Ebrahimgol A, Hekmati Moghadam M. Comparative Study of Acquired Citizenship: Lessons for the Iranian Legislator, Private Law.2014; (26). [In Persian]
- Farahdoost M. Citizenship and dual citizenship from the perspective of international law and Iranian judicial procedure. Ghove ghazaiyeh, Tehran. [In Persian]
- Hassanzadeh S. Citizenship in the legal systems of Iran and England. Tehrank Farzangan Danesh. 2019; 1st ed. [In Persian]
- Iran Manesh H. Citizenship and residence in Iranian law and private international law. 2021; 1st ed, Tehran: Andisheh. [In Persian]
- Jafari Langroudi M. Expanded on legal terminology. Ganj Danesh 2017;7th ed, Tehran. [In Persian]
- John B, Sophie B, Simon w. Principals of French law Oxford; 1998.
- Khomamizadeh F. Comparative study of original citizenship in Iranian and French laws. legal research. 2016; (44). [In Persian]
- Khorrami S .A comparative study of acquired citizenship in the laws of Iran, England and France, Master's thesis, Bu Ali Sina University 2018. [In Persian].
- Medjoubaf, N, Stefanelli, J. The Rights and Responsibilities of Citizenship, London, British Institute of international and Completive Law; 2020.
- Mortazavi Gh, Mohagheghnia H. Citizenship and citizenship rights in British and Iranian laws, Studies in Political Science, Law and Jurisprudence. 2016; 3rd p: (2).[In Persian].
- Mousavi Seyyed F, Muslimi Bidhandi F. Illegal migration by sea in the light of international law, private law studies. 2012; year 43:(4).[In Persian]
- Muhammed Samy A. Adjudicating Patriarchy in the Nationality Law. the American University in Cairo. AUC Knowledge Fount; 2021.

- Nashi A. Citizenship and the principles and rules governing it. No; 2006 (3). [In Persian]
- Nasiri M. Private international law: generalities, citizenship, residence (status of foreign nationals and conflicts between laws and courts. 2020 first and second volume, 36th ed, Tehran: Aghaz. [In Persian].
- Rahmani Nejad, M. Review of citizenship, double citizenship and abandonment of citizenship in Iranian law. 2018; 1st ed, Tehran: Amjad. [In Persian].
- Rostaminejad O. Dual citizenship in private international law. Jangal, Javadane. 2015; 1st ed, Tehran. [In Persian].
- Sandra M. Terrorist' citizens and the human right to nationality. Journal of Contemporary European Studies. 2018; Vol 26.
- Seljuqi M. Private International Law: Generalities, Citizenship, Residence, Status of Aliens. 2016: (Vol 1), 9th ed, Tehran: Mizan. [In Persian].
- Shevel O. Citizenship Policies in the Post-Soviet States: Towards a Dynamic Model. University of Ottawa (Canada); 2021.
- Tausli Naini M. The principle of unity of citizenship of spouses in Iranian law, legal thoughts. 2013, (7). [In Persian]
- Tusli Naini M. Adoption in the 1989 Convention on the Rights of the Child and its comparison with Iran's Laws. Haqq Journal. 2008; 39th Vol - (4). [In Persian]
- Tavasli Naini, M, Afzali A. Legal developments resulting from multi-national marriages in the light of dual citizenship developments, with an approach to Iran's citizenship laws, private law studies. 2014 ;45(3). [In Persian]
- Tawakli Moghadam M, H, Maboudi Neishabouri R. Revocation of the registry document due to rejection of citizenship and objection to it, Advocate. 2015; (15). [In Persian]
- Valdbeighi N, Mohammadi, Seyed A. Explanation of the Citizenship Element in the Islamic International Law System, New Researches in Human Sciences. 2016 Vol 3, (23). [In Persian]
- Waldrauch H. Acquisition and Loss of Nationality Volume 2: Country Analyses: Policies and Trends in 15 European Countries, Amsterdam University Press; 2021.
- Weil p. How to be French: Nationality in the Making since 1789, duke university press; 2008.